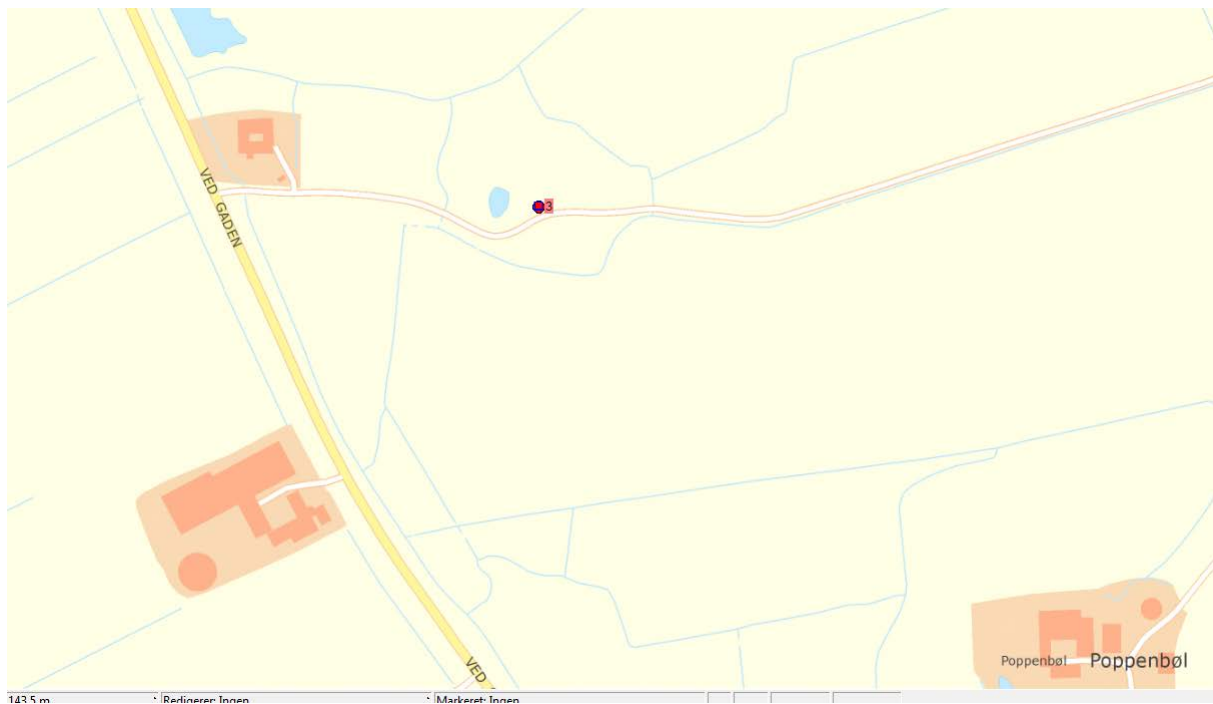

HAM 3968 – Rosenhof: Sb. Nr. 3, Højer Landsogn

Arkæologisk forundersøgelse af værfet Rosenhof

Af museumsinspektør/arkæolog Tenna R. Kristensen

Data

Haderslev Museums journalnummer	HAM 3968
Lokalitet	Rosenhof
Sogn	Højer Landsogn
Sognebeskrivelsesnummer	3
Matrikel	3b, Rudbøl, Højer

Dokumentationsmaterialet, bestående af beretning, plantegninger, og billeder opbevares på Museum Sønderjylland - Arkæologi Haderslev, Dalgade 7, 6100 Haderslev.

© 2006 Haderslev Museum og forfatteren.
Eftertryk tilladt med tydelig kildeangivelse.

Anvendte forkortelser i teksten:

x25	Fundnummer. Tal angivet med x foran, angiver et fund – en funden genstand. Nummeret kan genfindes i nummerlisten, hvor der er reference til, hvilken type genstand det drejer sig om, og hvilket anlæg den stammer fra.
Tg	Tegningsoversigt. Det efterfølgende nummer angiver nummeret på den originale tegning, hvorpå oplysninger om det aktuelle anlæg kan findes.

Indholdsfortegnelse

Rapport

Resumé	4
Undersøgelsens baggrund	4
Undersøgelsens data	4
Målesystem og fixpunkt	4
Metode.....	4
Topografi	5
Forhistorie.....	5
Undersøgelsens resultat.....	5
Litteratur.....	5

Katalog

Nummerliste

Tegningsliste 1. stk

Fotolister: Fc-2046 og -2047, Fd-1445,-1446,-1447,-1448

Lagskemaer 44 stk

Resumé

Det blev ved undersøgelsen konstateret, at værftet består af mindst tre byggefaser. Kulturlagene akkumuleres på stedet op igennem tiden, og terrænet stiger derved. Ned igennem disse kulturlag er blevet gravet mindst to tørvebyggede brønde, som altså må stamme fra en yngre byggefase. Engang i 1600-tallet udlægges ca. en halv meter sand over hele banken, på dette lag opføres endnu en gård. Fra den yngste gård på stedet, som nedrives i slutningen af 1800-tallet eller begyndelsen af 1900 tallet, fandtes murrester/fundamenter og muligvis stolper.

Undersøgelsens baggrund

Undersøgelsen af værftet var et led i en udgravningskampagne langs vestkysten i den sønderjyske del marsken. Kampagnen omfattede værfter og sommerdiger og var en del af det dansk-tysk-hollandske WADCULT projekt, som blev støttet af EU. Skov-og Naturstyrelsen og Museum Sønderjylland har finansieret denne udgravning.

Undersøgelsens data

Undersøgelserne fandt sted i uge 33-41 2001 og blev ledet af museumsinspektør Tenna R. Kristensen.

Øvrige deltagere: Mikkel H Thomsen og Karen Bork-Pedersen begge studerende ved Afdelingen for Middelalderarkæologi ved Århus Universitet, Elsemarie Dam-Jensen, museumsinspektør ved Tønder Museum samt kogsinspektør Thomas G. Nielsen.

Maskinkraft leveredes af Arne Andersen.

Målesystem og fixpunkt

Som dagligt fixpunkt blev anvendt den østligste af to kraftige pæle mod SV, som udgør et led ind til marken mod syd.

Metode

En ca. 39 m lang søgegrøft blev med maskine udlagt i værftets østlige side fra foden af værftet og ind mod centrum i øst-vestlig retning. Den østlige halvdel blev gravet til en dybde af ca. 2- 2,2 meter, hvorfor der blev afgravet med skrå henholdsvis rette profiler til en meter under terræn. Den vestlige halvdel af søgegrøften blev gravet til en dybde af ca. 1 meter under terræn. På grund af det regnfulde vejr blev jorden imidlertid hurtig løs og skred sammen. Den vandmættede jord og løse struktur i jordlagene forårsagede jordskred, hvilket vanskeliggjorde de arkæologiske iagttagelser. Alle tegninger skal derfor tages med et vist forbehold hvad angår detaljerne. I den vestlige halvdel af grøften var arbejde i fladen helt umulig p.g.a. jordskred. I den østlige halvdel af grøften er tegnet en enkelt plantegning, hvorefter yderligere registreringer var umulige. Der blev udtaget prøver af jordlagene til analyse og 5 prøver til dendrodatering.

Topografi

Værftet ligger som en banke, der hæver sig markant ca. 2 meter over den flade og fugtige marsk. Værftet ligger lidt nord for Rudbøl og øst for Hertug Hans diget. Værftet er relativt stort og henligger i græs og har efter kogsinspektørens oplysninger aldrig været dyrket. På værftets vestlige del er der et ret stort vandhul - en fedding til opsamling af regnvand. Feddingen er i dag forbundet med et system af grøfter rundt om værftet. Fra SV og rundt om feddingen løber hvad der formodes at være en hulvej. Med jordspyd blev der på hulvejen påtruffet sten/tegl lige under overfladen. I værftets sø-hjørne ses sylsten over terræn og to parallelle n-s løbende forhøjninger – formentlig rester af den yngste gård på stedet.

Forhistorie

Værftet er relativt stort og det vides fra de skriftlige kilder, at der i hvert fald i nyere tid har ligget flere gårde. Gårdtomten fra den yngste gård på stedet er stadig synlig.

Undersøgelsens resultat

Værftets østlige side blev valgt til undersøgelsesområde. Her blev gravet en ca. 39 meter lang øst-vest orienteret søgegrøft. Det kunne i søgegrøften konstateres, at værftet består af mindst tre byggefaser. Ovenpå den oprindelige overflade findes i kanten af værftet massive komøgslag. Affaldslagene stammer formentlig fra en gård, hvis hovedbygning skal søges længe inde mod værftets centrum, men på grund af den våde sammenstyrtende jord var det ikke muligt at etablere et felt i kernen af værftet. Kulturlagene akkumuleres på stedet op igennem tiden, og terrænet stiger derved. Ned igennem disse kulturlag er blevet gravet mindst to tørvebyggede brønde, som altså må stamme fra en eller flere yngre byggefaser. Engang i 1600-tallet udlægges ca. en halv meter sand over hele banken, på dette lag opføres endnu en gård. Fra den yngste gård på stedet, som nedrives i slutningen af 1800-tallet eller begyndelsen af 1900-tallet, fandtes murrester/fundamenter og muligvis stolper. Der blev ikke fundet potteskår eller andet daterende materiale fra de ældste byggefaser på stedet. De ældre kulturlags udseende og konsistens indikerer dog, at de er udlagt i middelalderen. Alt tyder derfor på, at Rosenhofværftet er anlagt samtidig og opført på samme måde, som det var tilfældet i Forballum og på Rømø.

I den vestlige halvdel af søgegrøften blev observeret to vandretliggende stykker træ n-s (tg. Nr. 2). De lå i et komøgslag x22. I denne del af grøften fandtes desuden en række af runde og en enkelt fuldkantet stolpe – se tg. Nr. 2. Stolperne må være banket ned idet der ikke observeredes nedgravninger til stolperne.

I den østlige halvdel af grøften var iagttagelsesforholdene ringe p.g.a. skred og mudder. De to brønde x27 og x20 blev højere oppe i afgravningen iagttaget som cirkelrunde. De menes ikke at være dybere end afgravningsniveauet på tg. Nr. 1, hvor cirkelfaconen synes at forsvinde. Da de ikke er så dybe, er der måske tale om brønde til opsamling af regnvand og ikke brønde til samling af grundvand?

Den stratigrafiske relation mellem komøgslag x7 og konstruktionerne x20, x27, x16 og x40/41 er uklar. Det generelle billede er, at værftet består af gødningsholdige lag til og med x30/x12, hvorover det består af hovedsageligt sand x5/x6.

Litteratur.:

Danmarks Kirker. Sønderjylland. Tønder Amt. 1957.

Ethelberg, P.: Natur og arkæologi langs vadehav og marsk. Sønderjysk Månedsskrift nr. 1/2 1997.

Kelm, B.: Rømø et vesterhavspræget samfund. Bind 1, 1999, og bind 2, 2000.

Madsen, L. S.: Undersøgelser af værfter i den danske marsk. Sønderjysk Månedsskrift nr. 1/2 1997.

Nordmann, V.: Arkæologisk-geologiske undersøgelser ved Misthusum i Skærbæk sogn. Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie. 1935